

JAMOANI SHAKLLANTIRUVCHI TRENING MASHG'ULOTLARINING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIR XUSUSIYATLARI

Mirzoyeva Baxtiniso Ibragim qizi

DTPI 2-kurs magistranti

Abstract. This article provides information about the importance of team-building training and the role of primary teachers in it, as well as the impact of training sessions on educational processes.

Key words. Team, training, pedagogue, staff, primary education, principal.

Annotatsiya. Ushbu maqolada jamoani shakllantiruvchi treninglar ahamiyati va unda boshlang'ich o'qituvchilarining o'рни, shuningdek, trening mashg'ulotlarining ta'lim jarayonlariga ta'siri haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar. Jamoa, trening, pedagog, kadr, boshlang'ich ta'lim, prinsp.

Абстрактный. В данной статье представлена информация о значении командообразующего обучения и роли в нем учителей начальных классов, а также о влиянии учебных занятий на образовательные процессы.

Ключевые слова. Коллектив, обучение, педагог, кадры, начальное образование, директор.

KIRISH

Trening mashg'ulotlari bugungi kunda interfaol ta'limning eng samarali usullaridan biri hisoblanadi. Trening mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi bo'yicha ko'plab o'zbek olimlari va xorijiy tadqiqotchilar izlanishlar olib borganlar. Trening mashg'ulotlarining amaliyotga kiritilishi ijtimoiy psixologiyaning asoschilaridan biri K.Levinning nomi bilan bog'liq. Olimning fikricha, trening mashg'ulotlarining g'oyasi shundan iboratki, insonlar jamiyatda hayot va mehnat faoliyatlarini olib boradilar, o'zaro hamkorlik qilish davomida bir-biriga ta'sir o'tkazadilar, biroq o'zlarini chetdan turib baholay olmaydilar. K.Levin aynan treninglarda inson o'ziga boshqa shaxslarning nazari bilan qarashi, o'z xatti-harakatlarini baholashi, shaxsiy ustanovkalarini o'zgartirishi mumkin degan g'oyani ilgari suradi.

Mamlakatimizda keyingi vaqtlarda trening mashg'ulotlarining ta'limiy, diagnostik va rivojlantiruvchi imkoniyatlari psixolog-mutaxassislardan tashqari, pedagoglar, huquqshunoslar, psixoterapevtlar, boshqaruv sohasi vakillarining ham e'tiborida bo'lib kelayotganligini ko'rsatishimiz mumkin.

ASOSIY QISM

Bugungi kunda ta'lim va tarbiya jarayonida o'quvchi shaxsining komil shaxs va yetuk ishbilarmon kadr bo'lib shakllanishida jamoaning o'рни va ahamiyati beqiyosdir.

Jamoa so'zi lotincha „kollektivus”so'zining tarjimasini bo'lib „yig'ilma, omma ,birgalikdagi majlis,birlashma,guruh”degan ma'nolarni anglatadi. Aniqroq aytadigan bo'lsak, jamoa bu- kishilardan iborat guruh demakdir.

XI asrdayoq Abu Ali ibn Sino o'zining “Tadbiri manzil” nomli ilmiy asarining maxsus „Amuzish va parvarish modrasas farzand”(Bolalarni maktabda o'qitish va tarbiyalash) bo'limida o'quvchilarga jamoali o'qitish tizimining mohiyati haqida bilimlar berilgan.

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi sifatida jamoani shakllantirishning bir necha bosqichlari mavjud. Bolalar jamoasining shakllanishining 4 bosqichi mavjud. Jamoaning shakllanish bosqichlarida dastlab o'qituvchi butun guruhga talab qo'yadi hamda mazkur jarayonda jamoa faollarining shakllanishiga alohida e'tibor qaratadi. Albatta talab bugungi kundan kelib chiqqanligi, zamonaviy ruhda bunyod bo'lgani, qadriyatlarga amal qilingani, o'g'itlar zamirida shakllangani, shaxsni rivojlanishiga tom ma'noda ijobiy ta'sir ko'rsatishi talabning mohiyatini ochib beradi, desak mubolag'a bo'lmaydi. Jarayonni quyidagicha bayon etish mumkin:

Demak, **birinchi bosqich**da talab faqat o'qituvchilar tomonidan qo'yiladi. Bu boshlang'ich nuqta. Bunda hali jamoa shakllanmay, tashkil etiluvchi birlik hisoblanadi. Ushbu bosqichda o'quvchilar o'qituvchi tomonidan qo'yilgan talablarga e'tiborsiz qaraydilar.

Jamoani shakllantirishning **ikkinchi bosqichida** jamoa faolining o'qituvchi talabini qo'llab-quvvatlash hamda o'z navbatida uning o'zi bu talablarni jamoa a'zolari zimmasiga qo'yishi bilan ifodalandi. Endilikda o'qituvchi tomonidan jamoa shakllangan va endigi navbatda pedagog jamoada paydo bo'lgan va u bilan aloqador muammo, masalalarni yolg'iz o'zi hal qilmaydi. Jamoa faoli bilan maxsus tarbiyaviy va amaliy ishlar olib borib bu ishga uni jalb etadi. Bu bosqichda jarayon biroz murakkablashib boradi, ya'ni jamoa o'z-o'zini boshqarishga o'ta boshlaydi. Bu bosqichda tadbirlar o'tkazishga tayyorgarlik, uni o'tkazish hamda faoliyat natijalarini muvaffaqiyatli qilish jamoada xususiyatlarining ijobiy o'sishiga yordam beradi. Jamoada mustaqil faoliyatning yuzaga kelishida jamoa faolining ahamiyati katta. Shu o'rinda A.S.Makarenko shunday degan edi: „Jamoani faoli bu-jamoani vijdoni”. To'g'ri jamoani faoli bir qancha imtiyozlarga ega bo'lishi bilan birga, uning zimmasida vazifalar ham o'z o'rniga egadir.

Jamoani rivojlantirishning **uchinchi bosqichi** anchagina sarmahsul bosqich. A.S. Makarenko fikriga qarab tashxis qiladigan bo'lsak, bu bosqichda jamoani faol bo'lmaganlar bilan ishlaydi, ya'ni, ayrim o'zini chetga olib qochuvchi, inijq shaxslar”ga talab qo'ya boshlaydi. Bu bosqichda ijtimoiy fikr muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi aniq maqsad yo'lidagi harakatlarini izchil olib borsagina ijtimoiy fikrga erishishi mumkin. Shu maqsadda tadbir rejasi, jamoaning birgalikdagi faoliyati

va uning a'zolari xatti-harakati jamoa bo'lib muhokama qilinadi, turli mavzularda suhbatlar va ma'ruzalar uyushtiriladi, o'quvchilar o'rtasida samarali ommaviy axborot vositalari yordamida ijtimoiy-g'oyaviy, axloqiy, estetik, ekologik, huquqiy, iqtisodiy va hokazo bilimlarning targ'iboti tashkil qilinadi. O'qituvchi jamoa a'zolarining birgalikdagi faoliyatini tashkil etar ekan, ularda ijodiy mahoratni shakllantirish uchun samarali metod va uslublardan foydalanadi. Jamoani shakllantirishning uchinchi bosqichi haqidagi ko'rsatkichlardan xulosa qilinadigan bo'lsa, pedagog faqatgina jamoa faoligagina talab qo'ymasdan, aksincha jamoaning barcha a'zolariga axloqiy mazmundagi talabni qo'ya boshlaydi.

Jamoani shakllantirishning **to'rtinchi bosqich**ida jamoaning barcha a'zolari jamoaning vazifalaridan kelib chiqqan holda o'z-o'ziga maqsad qo'ya boshlaydi. Bu bosqichda jamoaning hayoti va faoliyati har biz a'zosi uchun ehtiyojga aylanib boradi. To'rtinchi bosqichdagi amalga oshiriladigan vazifalar ancha mururakkab va mas'uliyatlidir.

Guruhda hamkorlikda ishlash qoidalari trening qatnashchilari bilan birga shakllantiriladi. “Intizomga qat'iy rioya qilish”. Bunda har bir guruh a'zosi mashg'ulotga o'z vaqtida kelishi, o'z vaqtida ketishi kerakligi zarurligini his etishi lozim va bunga qat'iy amal qilishi kerak. "Maxfiylik". Trening jarayonida bayon etilgan biror-bir guruh a'zosining hayotiga oid ma'lumotlar, fikrlar, hissiyotlarning ifodalanishi, o'yin va mashqlarni bajarish jarayonida noqulay holatlarga tushib qolishlar trening doirasidan chetga chiqmasligi lozim. "Shu yerda va hozir". Guruhdagi muomala-munosabat mashg'ulot jarayoniga bevosita aloqador, ya'ni hozirgi zamonga bog'liq bo'lishi zarur. Shuningdek, trener ham, har bir ishtirokchi ham barcha muammolarini unutib, o'zini faqat "shu yerda va hozir" holatida his qilishi lozim. “Fikrni birinchi shaxs tomonidan bayon etish”. Bunda doimo mulohazalar "Menimcha...", "Mening fikrimcha...", "Mening o'ylashimcha..." qabilida bayon etilishi maqsadga muvofiqligi uqtirilishi kerak. "Yagona mikrofon". Biror ishtirokchi o'z fikrini gapirayotganda, boshqalar unga diqqat bilan quloq solishi va uning gapini bo'lmasligi, bir-birini hurmat qilishlari lozim. "Treningning boshidan oxirigacha qatnashish". Bu o'z navbatida ishtirokchilarda mas'uliyatni vujudga keltirish uchun zarur bo'lgan qoidadir. Agar ishtirokchilardan kimdir biror kun, hatto biror soat mashg'ulotni qoldiradigan bo'lsa, bu nafaqat uning o'zi, balki guruh uchun ham, trener uchun ham mashg'ulot samarasining pasayishiga olib keladi. "Vaqtning tejash" yoki "Reglamentga rioya qilish". Guruh ishtirokchilari trening mashg'uloti davomida gaplarini imkon qadar qisqa, lo'nda ifodalashi, mavzu doirasidan chetga chiqib ketmasligi lozim. "Shaxsni baholamaslik". Har bir ishtirokchi o'z fikr mulohazalarini, hissiyotlarini bayon qilishi mumkin, biroq bunda boshlovchi va qolgan ishtirokchilar hikoyadagi vaziyatnigina muhokama qilishlari va fikr bildirgan tinglovchining o'sha paytdagi xulq-atvorini baholamasligiga e'tibor qaratiladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, jamoani shakllanishida boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining o'rni katta. Zero, pedagog jamoani shakllantirishni ijobiy yo'naltirsa jamoa o'z samarasini beradi, samarali tashkillashtirmasa, jamaonining rivojlanishidan ko'ra tanazuli muqarrar bo'lib qolish ehtimoli yuzaga keladi. Albatta, pedagog o'z jamoasini shakllantirar ekan yetarlicha bilim va amaliyotga ega bo'lishi darkor. Pedagogika, psixologiya, bobokalonlarning fikrlari, yuqori malakali kadrlardan maslahatlar, jamoa prinsiplari yoritilgan ilmiy maqolalar, chet el mamlakatlarinnig samarali usullari jamoani shakllantirishda pedagogga ulkan yordamchi vazifasini bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Бекназарова Л., Махмудова М., Шодиев Б. ИЖТИМОЙ-ПСИХОЛОГИК ТРЕНИНГ.- Тошкент, “Тафаккур қаноти”, 2016 йил.
2. Pedagogika nazariyasi va tarixi.(1qism). M.X.To'xtaxodjayeva. Toshkent-2010
3. <https://www.internauka.org/journal/science/internauka/208/299862>